

ТЕМА 9: ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА І ПРИБУТОК

Лекція 1 Вартість товару та капіталістичні витрати виробництва

**Розробив
к.е.н., доцент Макуха С.М.**

ПИТАННЯ ЛЕКЦІЇ:

- 1. Сутність витрат виробництва та вплив їх зміни на вартість товару
- 2. Норма і маса прибутку

МЕТА ЗАНЯТТЯ:

- ⦿ *розкрити сутність витрат виробництва та пояснити чим відрізняються капіталістичні витрати виробництва від вартості товару.*
- ⦿ *З'ясувати від чого залежить прибуток підприємця і як він вимірюється*
- ⦿ *Розкрити сутність конкуренції між підприємцями і з'ясувати до яких економічних наслідків призводить конкуренція.*

1 ПИТАННЯ

Сутність витрат виробництва та вплив їх зміни на вартість товару

ВАРТІСТЬ ТОВАРУ

*включає в себе стару вартість, перенесену зі
спожитих засобів виробництва, і нову вартість,
створену живою працею*

$$W = c + (v + m)$$

Відображає витрати, як оплаченої, так і
неоплаченої праці, показує що коштує
товар суспільству

У ЧОМУ ВІДМІННІСТЬ МІЖ ВИТРАТАМИ ВИРОБНИЦТВА І ВАРТІСТЮ ТОВАРУ?

**Вартість товару для суспільства
та для підприємця різна**

витрати капіталу

**Для
підприємця**

**витрати виробництва і витрати
праці**

**Для
суспільств
а**

ВИТРАТИ КАПІТАЛУ НА ВИРОБНИЦТВО ТОВАРУ

Вартість товару для капіталіста
визначається **витратами капіталу**

Оплата

$$K = c + v$$

Відбувається уособлення частки капіталу
у вигляді **капіталістичних витрат виробництва, які є
відокремленою частиною вартості товару**

ВАЖЛИВО!!!

- ◎ У **капіталістичному виробництві** (в умовах застосування найманої праці) витрати капіталу відособлюються від вартості товару і утворюють самостійну категорію
- ◎ У **простому товарному виробництві** (виробник створює товар своєю власною працею) вартість товару і витрати виробництва співпадають

КАТЕГОРІЯ «КАПІТАЛІСТИЧНІ ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА»

• - **маскує** експлуатацію найманої праці, об'єднуючи постійний і змінний капітал

- **приховує**, що єдиним джерелом вартості і додаткової вартості є праця – жива та втілена у засобах виробництва

- **дає змогу** зрозуміти, чому в конкурентній боротьбі капіталіст завжди перемагає простого товаровиробника

ВЗАЄМИНИ МІЖ ПІДПРИЄМЦЕМ ТА ПРОСТИМ ВИРОБНИКОМ

- ◎ Підприємець може з прибутком реалізовувати свої товари за ціною нижче їх вартості

Приклад

$$400c + 100v + 100m = 600 \text{ дол.}$$

Реалізувавши товар за 550 дол. підприємець отримує 50 дол. прибутку

- ◎ Простий товаровиробник продавати товар за ціною, нижчою від вартості, не може, оскільки він не створює додаткової вартості

ВПЛИВ ЗМІНИ ВАРТОСТІ ПОСТІЙНОГО КАПІТАЛУ НА ВАРТІСТЬ ТОВАРУ

- $4000c + 1000v + 1000m = 6000$
- $4500c + 1000v + 1000m = 6500$
- $5000c + 1000v + 1000m = 7000$

Робітники перенесуть вартість постійного капіталу на вартість товару, і *вартість товару буде змінюватись відповідно до змін вартості постійного капіталу*

ВПЛИВ ЗМІНИ ВЕЛИЧИНИ ЗМІННОГО КАПІТАЛУ НА ВАРТІСТЬ ТОВАРУ

$$4000c + 1000v + 1000m = 6000w$$

$$4000c + 1500v + 500m = 6000w$$

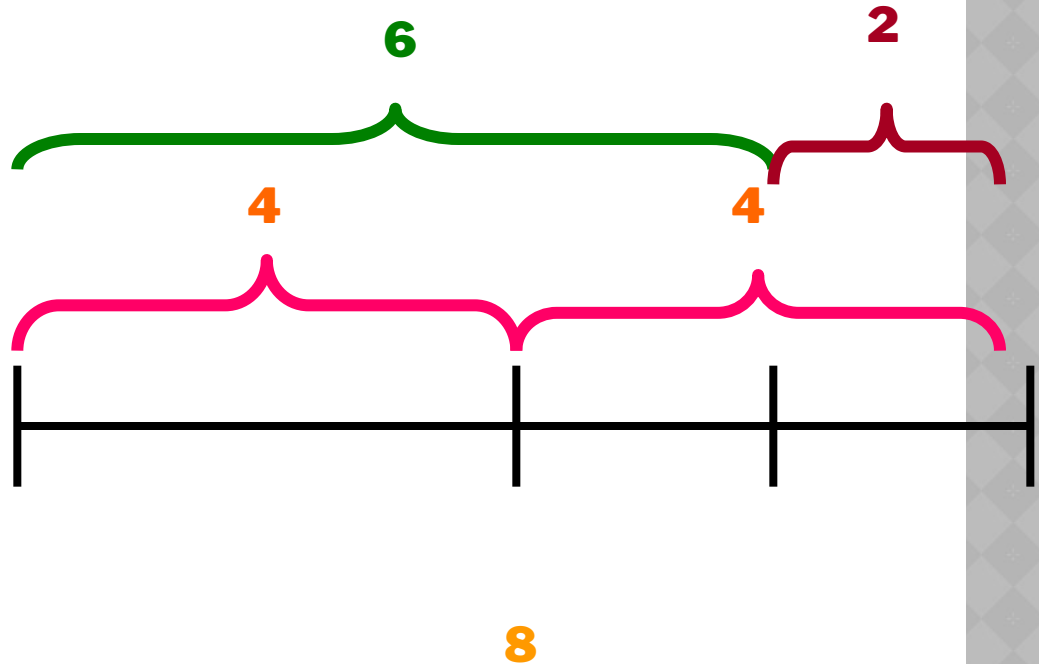
- тривалість робочого часу і кількість робітників не змінюється
- 1500 грн. **v** створить таку ж величину нової вартості (**m**) яку раніше створював змінний капітал у 1000 грн.
- загальна величина знову створеної вартості (**v+m**) залишиться без змін
- змінюється лише m^I

ЗМІНА ТРИВАЛОСТІ НЕОБХІДНОГО ТА ДОДАТКОВОГО РОБОЧОГО ЧАСУ

$$m'^1 = \frac{1000m}{1000v} \times 100 = 100\%$$

$$m'^2 = \frac{500m}{1500v} \times 100 = 33,3\%$$

ВИСНОВКИ ПО ПЕРШОМУ ПИТАННЮ

1. Зміна величини **C** та **V** впливає на величину витрат виробництва і вартість товару
2. Збільшення або зменшення **C** призводить до відповідної зміни вартості виробленого товару
3. При незмінній довжині робочого дня, продуктивності та інтенсивності праці зміна **V** не впливає на вартість вироблених товарів, а **m** змінюється в оберненому відношенні до **V**

2 ПИТАННЯ

Норма і маса прибутку

Reklama.com.ua

ПРИБУТОК І КАПІТАЛ

«Капітал боїться відсутності прибутку або занадто маленького прибутку, як природа боїться порожнечі. Але, якщо є достатній прибуток, капітал стає сміливим. Забезпечте 10%, і капітал згоден будь яке застосування, при 20 відсотках він стає жвавим, при 50 відсотках готовий зламати собі голову, при 100 відсотках він зневажає усі людські закони, при 300 відсотках немає такого злочину, на який він не ризикнув би, хоч би під страхом шибениці».

К. Маркс и Ф. Энгельс Соч. Изд.2-е, т. 23, с. 770

ТЕОРІЇ ПРИБУТКУ

• **Меркантилісти.** Прибуток виникає в сфері обігу, в зовнішній торгівлі в результаті продажу товарів за кордоном дорожче, ніж їх купили

➔ **Фізіократи** перенесли проблему походження прибутку з сфери обігу у сферу виробництва, але лише у сферу землеробства

ТЕОРІЇ ПРИБУТКУ

КЛАСИКИ ПОЛІТЕКОНОМІЇ А.СМІТ І Д.РІКАРДО

→ вартість створюється в усіх галузях матеріального виробництва

→ прибуток - вирахування з продукту праці робітників на користь підприємця

→ нова вартість, яку створюють наймані робітники, розпадається на дві частини: заробітну плату і прибуток підприємця

ТЕОРІЇ ПРИБУТКУ

ПРАГМАТИЧНА ШКОЛА Ж.Б. СЕЙ

•
▶ Підміняли пошук джерела прибутку поясненням того, на якій основі можна отримати прибуток

▶ У процесі виробництва беруть участь три фактори: земля, праця і капітал

Прибуток - винагорода за використання цих факторів

ТЕОРІЇ ПРИБУТКУ

ТЕОРІЯ ТРУДОВОГО ДОХОДУ ПІДПРИЄМЦІВ ДЖ.СТ.
МІЛЛЬ, Ф.БАСТІА, МАК-КУЛЛОХ, А.МАРШАЛЛ

• Підприємці - особлива група трудящих (*робітники - виконавці, підприємці - організатори*)

За свою працю отримують: робітники - заробітну плату, підприємці – прибуток

Прибуток як трудовий дохід підприємців є лише іншою назвою заробітної плати

ТЕОРІЇ ПРИБУТКУ

ТЕОРІЯ УТРИМАННЯ НАССАУ СЕНІОР

-

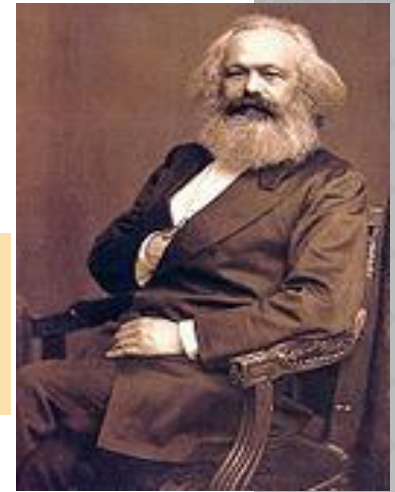
Прибуток є винагородою за утримання в повсякденному використанні коштів на особисте споживання й ризик підприємців

Економічні явища пояснюють психологічними мотивами

СУЧАСНІ ЗАХІДНІ ТЕОРІЇ ПРИБУТКУ

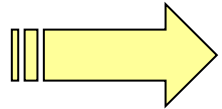
- ⊙ теорія "продуктивності капіталу" прибуток - результат капіталу як фактора виробництва
- ⊙ теорія "утримання" прибуток - психологічний фактор зумовлений ризиком і невпевненістю підприємців у майбутніх доходах
- ⊙ прибуток - "трудовий дохід" підприємців, його заробляють особистою старанністю
- ⊙ прибуток - дохід, породжений монополіями
- ⊙ концепція революції в доходах. З розвитком корпоративної власності усі отримують справедливі доходи відповідно до участі кожного у виробництві, прибуток зникає як економічна категорія

ТЕОРІЯ ПРИБУТКУ К.МАРКСА

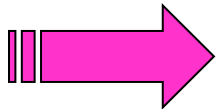

- ◎ Прибуток - це перетворена форма додаткової вартості. А додаткова вартість є неоплачена праця найманих робітників.
- ◎ Прибуток - категорія виробництва, а не сфери обігу
- ◎ Привласнення прибутку підприємцями здійснюється тому, що вони є власниками засобів виробництва
- ◎ Робітники засобів виробництва не мають і тому змушені продавати свою здатність до праці яка і є джерелом прибутку

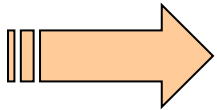
ДЖЕРЕЛА І МЕХАНІЗМ УТВОРЕННЯ ПРИБУТКУ

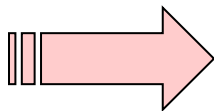
додаткова вартість створюється найманою працею робочих і являє собою приріст змінного капіталу

у витратах виробництва змінний капітал об'єднується з постійним

m виступає у вигляді приросту всього капіталу (обох часток капіталу в однаковій мірі)

з результату змінного капіталу прибуток перетворюється на поверхні у результат всього авансованого капіталу

ПРИБУТОК - ПЕРЕТВОРЕНА ФОРМА ДОДАТКОВОЇ ВАРТОСТІ

- ⦿ з точки зору капіталіста нема різниці між C і V ,
- ⦿ зростання вартості відбувається за рахунок робочої сили, тільки v створює m

$$W = K + p$$

K – авансований капітал
 p – маса прибутку

*Джерелом прибутку є неоплачена праця робітника,
яка створює m*

ПРИБУТОК ХАРАКТЕРИЗУЄ ЙОГО НОРМА І МАСА

- Норма показує, скільки прибутку приносить кожна грошова одиниця усього авансованого капіталу

$$p' = \frac{m}{c + v} \times 100\%$$

Норма прибутку завжди менша від норми додаткової вартості, тому що у формуванні норми прибутку бере участь весь авансований капітал, а норма додаткової вартості визначається як відсоткове співвідношення маси додаткової вартості зі змінним капіталом

НА НОРМУ ПРИБУТКУ ВПЛИВАЮТЬ

➔ **1. Норма додаткової вартості** (між m' і p' прямо пропорційний зв'язок)

➔ **2. Органічна будова капіталу.** Чим менше c/v , тим вища p'

➔ **3. Швидкість обороту капіталу.** Прямий зв'язок
Економія на постійному капіталі (веде до зменшення органічної будови і до збільшення p')

➔ **4. Використання досягнень НТП:** більш досконала техніка, технологія забезпечують зростання продуктивності праці

1. НОРМА ДОДАТКОВОЇ ВАРТОСТІ (МІЖ М' І Р' ПРЯМО ПРОПОРЦІЙНИЙ ЗВ'ЯЗОК

- ⊙ чим вища норма додаткової вартості , тим вища норма прибутку;
- ⊙ *Якщо норма додаткової вартості складала 100%, то при $4000c + 1000v + 1000m$*

$$p' = \frac{1000m}{4000c + 1000v} \times 100\% = 20\%$$

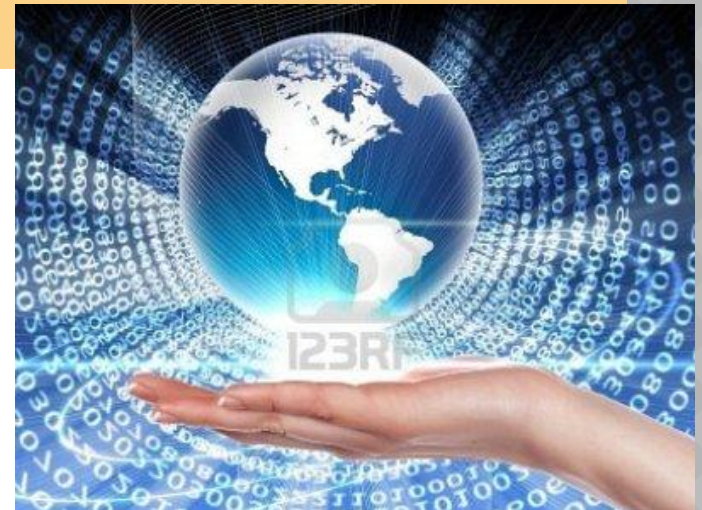
- ⊙ *Якщо норма додаткової вартості зросте до 150%, норма прибутку досягне:*

$$p' = \frac{1500m}{4000c + 1000v} \times 100\% = 30\%$$

2. ОРГАНІЧНА БУДОВА КАПІТАЛУ

ЧИМ МЕНША ОБК, ТИМ ВИЩА P'

- ⊙ якщо норма додаткової вартості дорівнює 100%,
- ⊙ капітал будовою $80с + 20m$ (4/1) принесе 20% прибутку
- ⊙ капітал вартісною будовою $60с + 40v$ (3/2) принесе 40% прибутку

3. ШВИДКІСТЬ ОБОРОТУ КАПІТАЛУ. ПРЯМИЙ ЗВ'ЯЗОК

- ◎ Збільшення норми прибутку досягається за рахунок економії на постійному капіталі (*економія сировини, електроенергії, палива на одиницю продукту тощо*). Це веде до зменшення органічної будови капіталу, збільшенню в ньому долі v і, як наслідок, до збільшення p'

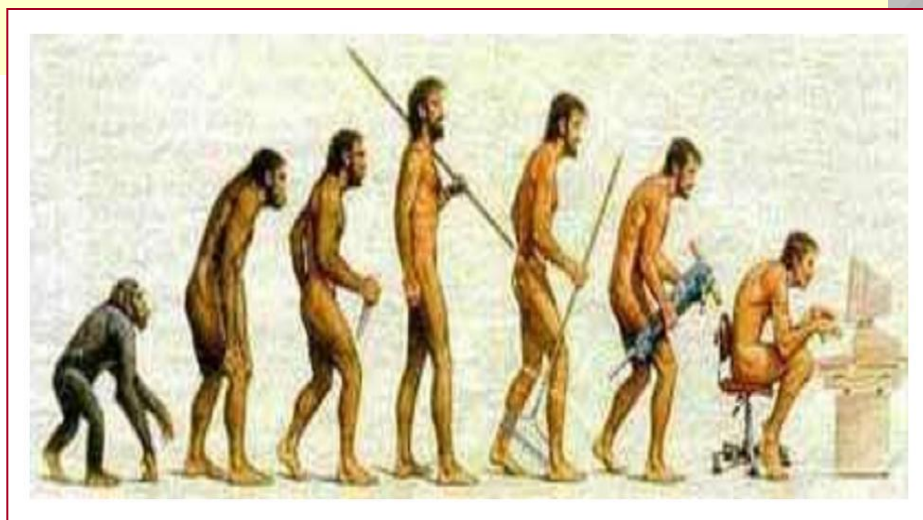

ПРИКЛАД

- ⊙ при мірі експлуатації в 100% за один кругооборот капітал дає норму прибутку 20%
- ⊙ $80\ c + 20\ v$
- ⊙ Якщо капітал за тих же умов зробить за рік два обороти, то
- ⊙ $W = 160\ c + 40\ v + 40\ m$
- ⊙ Авансована сума капіталу дорівнює 100 і річна норма прибутку складе в цьому випадку вже не 20%, а 40%.

4. ЗАСТОСУВАННЯ ДОСЯГНЕНЬ НТП

- ◎ *більш досконала техніка і технологія забезпечують зростання продуктивності праці, а від так – збільшення норми додаткової вартості і норми прибутку*

МАСА ПРИБУТКУ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД РОЗМІРУ АВАНСОВАНОГО КАПІТАЛУ І НОРМИ ПРИБУТКУ

- Маса прибутку визначається за формулою

$$P = K \times p^I$$

P – маса прибутку

K – авансований капітал

p^I - норма прибутку

ВИСНОВКИ

- 1. Прибуток – перетворена форма додаткової вартості
 2. Джерелом прибутку є неоплачена праця найманого робітника, яка створює додаткову вартість

Дякую за увагу !